

МКУ «Управление образования Нюрбинского района»
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Нюрбинская средняя общеобразовательная школа №1 имени Степана Васильева»
(с углубленным изучением отдельных предметов)

Рассмотрено: руководитель МО / <u>Киселева Т.В.</u> ФИО Протокол № <u>1</u> от «<u>29</u>» <u>августа</u> 20 <u>16</u> г.	Согласовано: зам. руководителя по УВР (НМР) / <u>Мамсисов М.В.</u> ФИО от «<u>30</u>» <u>августа</u> 20 <u>16</u> г.	Утверждено: Руководитель ОО / <u>Васильев С.В.</u> ФИО Приказ № <u>188/17</u> от «<u>31</u>» <u>августа</u> 20 <u>16</u> г.
---	---	---

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по предмету (курсу) « Родной язык»

9 класс

68 часов

Программу составил(а):
Николаева Туйаара Васильевна

УПД-1

Нюрба, 2016 год

Быһаары сурук

Саха Республикатыгар орто оскуолаҕа саха тылын үөрэтии государственной суолталаах икки докумуонна олоҕуор:

1. 1992с. муус устар 4 күнүгэр ылыллыбыт Саха Республикатын Конституциятын 46-с ыстатыйатыгар «Саха Республикатын государственной тылларынан саха уонна нуучча тыла буолаллар» диэн суруллубута. Ол аата саха тыла үөрэххэ, үлэҕэ-хамнаска, дьыала-докумуон толоруутугар, общественной олох бары эйгэтигэр толору туттуллар бырааптаах тыл буолар.
2. СР Правительства 1991с. ыам ыйын 23 күнүгэр «Саха Республикатын национальной оскуолаларын саңардан сайыннарыы концепциятын» бигэргэппитэ. Концепция оҕо кыра сааһыттан орто оскуоланы бүтэриэр диэри төрөөбүт тылынан иитиллэр, үөрэнэр конституциянан көрүллүбүт демократической быраабын олоххо киллэрэр принциби тутуһар.

Оҕо төрөөбүт тыла үөрэҕи-билиини кэбэҕэстик ылынар, өйө-толкуйа тобуллар, майгыта-сигилитэ олохсуйар, айар-тутар дьобура сайдар айылбаттан айыллыбыт эйгэтэ буолар.

Саха тылыгар үөрэтии программата орто оскуоланы бүтэрэр үөрэнээччигэ манньк ирдэбили туруорар:

1. Үөрэнээччи үлэҕэ-хамнаска, дьыалҕа-куолуга, общественной олоххо төрөөбүт тылынан хомоҕойдук кэпсэтэр, санаатын сааһылаан этэр, суруйар.
2. Саха тылын үөрэҕин, тыл культуратын туһунан өйдөбүлү ылар, литературнай нуорманы билэр, төрөөбүт тылын барҕа баайын сыаналыыр, сатаан туһанар.
3. Ийэ тылын баайынан, кэрэтинэн киэн туттар, төрөөбүт тыла сайдарын туһугар туруулаһар, кэлэр көлүөнэҕэ тириэрдэр ытык изэстэҕин өйдүүр.

Саха тылын орто оскуолаҕа үөрэтии манньк сыалы-соругу туруорар:

1. Саха тылын барҕа баайын, тутулун, уратытын оҕо өйүгэр-сүрүгэр тийэр курдук арыһан көрдөрүү.
2. Орто оскуоланы бүтэрэр үөрэнээччигэ араас эйгэҕэ, араас наадаҕа сахалыы сатаан саңарар, суруйар дьобуру иңрии.
3. Саха тылын талыы талба кэрэтин биллэрэн, ийэ тылын сөбүлүүр, харыстыыр, төрүт культуратын биһириир, омугун сыаналыыр, убаастыыр ыччаты иитэн таһаарыы.

Саха тылын оскуолаҕа үөрэтии кэмигэр ытык өйдөбүллэри (личностные результаты) иҥэрии түмүгэ:

- 1) тыл баайа, кыааҕа, күүтэ – бу омук баайа, кыааҕа, инники кэскилэ буоларын үйдүр; ийэ тыл киһи иэйиитэ үүктар, үйэ-санаата, айар-тутар дьобура сайдар эйгэтэ буолар диэн итэҕэйэр;
- 2) тэҕэстэҕэ тыл үйэлээх үгэһин, этигэн кэрэтин ытыктыыр, киэн туттар, харыстыыр, тылын-үһүн сайыннараарга дьулуһар;
- 3) ылбыт билиитигэр, тылын баайыгар тирэҕирэн саньыр санаатын холкутук тиэрдэр; саҕарар саҕатын кэтээн кэрэҕин сүтүтүх түмүк оҕостор.

Үтүөх сатабылларын (метапредметные результаты) иҥэрии түмүгэ:

- 1) саҕарар саҕа бары кэрүүн баһылааһын:
Итии (аудирование) уонна ааһы:
 - тылынан уонна суругунан иҥитиннэриини сүтүтүх үйдүтүһүн (бодоруууну, тизкис тизмэтин, сүрүн санаатын; сүрүн уонна эбии иҥитиннэриини);
 - араас кэрүүнээх, истииллээх тизкиһи сатаан ааһы;
 - араас кэрүүнээх, истииллээх тизкиһи сатаан итии;
 - араас иҥитиннэриини сатаан булуу, биллэрэр-иҥитиннэрэр эйгэни, Интэриниэти киллэрэн туран;
 - чопчу тизмэҕэ матырыйаалы наардааһын; иҥитиннэриини бэйэ кэрүтүһүн булуута, ону сатаан тизердии;
 - дьон саҕарар саҕатын ис хоһоонунан, истиилистикэли уратытынан тэҕэни тутан быһаарыы.
- Саҕарыы уонна сурук:
- үтүөх хаамытыгар туох сыал-сорук турарын сатаан быһаарар (биирдиилээн уонна кэлэктиибинэн), үлэни бэрээдэгинэн аттарар, түмүгүн сатаан сыаналыыр, ону тылынан уонна суругунан сүтүтүх тириэрдэр сатабыл;
 - истибит эбэтэр аахпыт тизкиһин кылгатын быһаарар (былаан, кэпсээн, кэниспизэк, аннатаассыйа);

- тизкис араас к³р²мн, истиилин туту'ан тылынан уонна суругунан сатаан о²орор;
- тизкискэ ирдэнэр нуорманы туту'ан саныыр санаатын тылынан уонна суругунан сатаан биэрэр; аахпыт, истибит, к³рбүт чахчытыгар тус санаатын сатаан этэр;
- монолог (сэ'эргээ'ин, ойуулаа'ын, тойонноо'ун) уонна диалог (кэпсэтии сизэрэ, ыйытала'ыы, көбүлээһин, санаа атаста'ыыта уо.д.а.) араас к³р²мн сатаан туттар;
- крннээти олоххо саха тылынан с³пк³ са²арыы, лизксикэлии, кырамаатыкалыы, истиилистикэлии нуормаларын, сүннүмнэн, туту'ар; таба суруйууга, сурук бэлиэтигэр быраабыла сүрүн ирдэбиллэринэн сирдэтэр;
- дьону кытта кэпсэтэригэр кэпсэтии сизэрин туту'ар; с³пк³ туттан-хаптан алты'ар;
- м³рэх хаамытыгар, крннээти олоххо тылын-³'мн хонтуруолланар; сыы'атын-халтытын булан к³нн³рүнэр; суруйбут тизки'ин к³нн³р³р, тупсарар;
- табаарыстарын иннигэр туран кылгас и'итиннэрии, дакылаат, эрэпэрээт о²орор; араас тизмэни дьүмүллэ'иигэ к³хт³хтүк кыттар.
- 2) ылбыт билиитин, сатабылын, м³рийэтин крннээти олоххо ту'анар; т³р³бүт тылын к³м³түнэн атын биридимизтэри м³рэтэн билии ылар; нуучча, омук тылларын, литэрэтиирэни м³рэтэригэр саха тылыгар м³рэммитин алты'ыннаар.
- 3) дьону-сэргэни кытта бодору'арыгар, кыттыгас млэиэ, тыын суолталаах тизмэни дьүмүллэ'иигэ кэпсэтии сизэрин, т³рүт култуураны кытта дьү³рэлээн туттар.

Тустаах м³рэх биридимизтин м³рэтии түмүгэ:

- 1) тыл сүрүн аналын, саха тыла нуучча тылын кытта судаарыстыбалыы тэ² ыстаатыстаатын, тыл норуот култууратын кытта ыкса ситимнээтин, т³р³бүт тыл ки'иэхэ уонна уопсастыбага сү²кэн оруоллаатын ³йдүр;
- 2) т³р³бүт тыл гуманитарнай наукаларга ылар миэстэтин уонна м³рэхтээ'и²э туох суолталааатын ³йдүр;
- 3) т³р³бүт тыл ту'унан билим сүрүн т³рүттэрин удумаҕалыыр;
- 4) тыл м³рэтин (лингвистика) сүрүн ³йд³биллэрин: тыл м³рэтин салааларын; са²арар са²а тылынан уонна суругунан бэриллээтин; монолог, диалог к³р²мнэрин; кэпсэтии, бодору'уу сизэрин; кэпсэтии, билим, пубулуустука, дьыала-куолу истиилин, уус-уран литэрэтиирэ тылын-³'мн; са²а тииптэрин (сэ'эргээ'ин, ойуулаа'ын, тойонноо'ун); тизки'и билэр;
- 5) тыл баайын араас дэгэтин ³йдүр, тылынан уонна суругунан алты'ыга сизэри, литэрэтиирэлии нуорманы туту'ар;
- 6) тыл сүрүн к³стүгүн, кырамаатыкалыы халыыптарын тута билэр, ырытар, тылыгар-³'мгэр сатаан туттар;
- 7) тылы сатаан ырытар (са²а дорҕоонунан, састаабынан, лизксикэлии, морполуогуйалыы), сиинтэксистии (ситиминэн, этии чилиэнинэн), иэйиини к³рд³р³р сы'ан тыллары сатаан туттар;
- 8) бодору'ууга синиэньими (лизксикэлии, кырамаатыкалыы) сатаан туттуу кэрэтин ³йдүр, тылыгар-³'мгэр туттар;
- 9) төрөөбүт тыла кэрэтин өйдүүр, уус-уран литэрэтиирэ тизкиһигэр булан сыаналыыр.

Учебно – методический комплекс по преподаваемому предмету

п / п	Образовательная область Чааһа		Учебный курс: Саха тыла			
	2	3	4	5	6	7
К л а с с	ФИО, квалификация Атегория	Учебная программа	Учебник, Авторы, Год издания	Учебные пособия для учащихся, Автор, год издания	Методические пособия для учителя, автор, год издания	Мониторинговый инструментарий
9	Николаева Туйаара Васильевна– 1 УПД	Семенова С.С. уо.д.а. Саха тыла: 5-11 кылаас. Сахалыы оскуола программата. – Дьокуускай, 2000.	Винокуров И.П., Филиппов Г.Г., Филиппова М.Е. Саха тыла: 8-9 кылааска уерэнэр кинигэ. – Дьокуускай: Бичик, 2006.	Ааллаабыскай Н.А., Луковцев Х.Х. Саха синонимнарын кылгас тылдьыта. – Дьокуускай, 1982. Афанасьев П.С. Саха тылын быһаарыылаах кылгас тылдьыта. Оскуолаҕа кеме тылдьыт. – Дьокуускай: Бичик, 2008.	1. Винокуров И.П., Винокурова Н.И. Синтаксис (онкул). Абитуриенна кеме. – Дьокуускай, 2002. 2. Винокуров И.П., Винокурова Н.И. Тылы ырытыы онкула. Уерэнээччигэ, абитуриенна, устудьуонна ыйынньык. – Дьокуускай, 2007. 3. Егинова С.Д. Саха тыла: тылы ырытыы халыыба. – Дьокуускай, 2002с. 4. Кондакова У.Ф. Тыл оонньуута. – Дьокуускай: Бичик, 2002. 5. Неустроев Н.Н., Ядрихинская А.Г. Ситимнээх саананы сайыннарыы. – Дьокуускай, 1990. 6. Попова Е.П. Сахалыы ребустар. – Дьокуускай: Бичик, 2004. 7. Семенова С.С., Парфенова Н.П. Аахпыттан суруйуу текстэрэ 5-11 кыл. – Дьокуускай: Бичик, 1999. 8. Слепцова Г.М., Борисова М.А., Матвеева Т.К. Ситимнээх саңа. Уөрэнээччигэ көмө. 7-9 кылаас. – Дьокуускай, 1996. 9. Филиппова Н.И., Филиппов Г.Г. Тыл оҕуора. Тыл оонньуулара. – Дьокуускай, 2002.	Хонтуроолунай улэ

№	Күнэ, ыйа		чааба	Уруок тиэмэтэ	Уруок тиибэ, керунэ	Уерэнээччи билиитэ	Уерэнээччи уеруйэбэ, сатабыла	Тэрил, эбии маты-рийаал	Билии хонтуруола, улэ керунэ	Дьибэ соруудах
	Бы-лаан	Ыгыт ылл								
			I чизппэр							
			8 кыл. барбыты ХАТЫЛААҺЫН							
1	2.09	2.09	1	Судургу этии. 8 кыл.барбыты хатылаабын.	Хатылаабын уруок.	Судургу этии ейдебулэ. Этии тиибин арааба. Этии бутуутугэр сурук бэли-этэ.	Этии тиибин быбаарар, сурук бэлиэтин сепке туруорар.	Дуоска, эбии эрч. матыр.	Тылынан ыйытыгы, ду-оскаба, тэтэр-кэ суругунан улэ	
2	5.09	5.09	2	Хатылаабын. Этиини ырытыгы. Чинэтэр улэ.	Этиины ырытар уруок.	Этии чилиэнин ейдебулэ. Туттаах уонна ойобос чилиэн. Этии грамма-тической олобо. Биир састааптаах этии, арааба. Толору, толорута суох, тэнийбит, тэнийбэтэх этии.	Судургу этии грамматической олобун ыйытыгы туруоран булар. Этии чилиэнэ ханнык сана чаабынан бэриллитин быбаарар. Этии араабын сатаан арааран ейдуур.	Дуоска, эбии эрч.маты рыйаал.	Тылынан ыйытыгы, ду-оскаба, тэтэрээккэ суругунан улэ.	162 эрч.
3	9.09	9.09								
4	12.09	12.09	1	Этиигэ сурук бэлиэтэ.	Суругунан улэ уроуга	Араарыллыбыт ойобос чилиэн (дабаамыр, араар. быбаарыгы, сиби-лии), этии биир уустаах чилиэннэрэ, кыбытык кэрчиктэр (тубулуу, кыбы-тык тыл, этии)	Хатылаабыт тиэмэбэ сурук бэлиэтин сепке туруорар. Этиигэ сыыба турбут эбэтэр кеппут сурук бэлиэтин булан кеннерер.	Дуоска, учебник.	Тылынан ыйытыгы, ду-оскаба быбаарыгы, суругунан 164эрч текси устуу	164 эрч. сору-дабын толоруу
5	16.09		1	Кириин хонту-руолунай улэ						
			ХОЛБУУ ЭТИИ							
6	19.09		1	Холбуу этии ейдебулэ, арааба.	Сана тиэмэни барар уруок.	Холбуу этии ейдебулэ, бэлиэтэ. ТХХЭ, БХЭ ейдебуллэрэ.	Этии грамматической олобор тирэбирэн, судургу уонна холбуу этиини сатаан араарар.	Дуоска, учебник.	Дуоскаба улэ 165эрч, сана тиэмэни быбаарыгы	
7	23.09		1	Тэннэ холбуур уонна бабылыыр ситим арааба.	Урут барбыты хатылаабын уруок.	ТХС арааба: интонация, ситим тыл, сыыбарыгы. БС арааба: сепсебуу, сыстыгы, салайыгы, тардыгы.	Этиигэ тыл ситимин булар, араабын ыйар.	Дуоска, учебник.	Тылынан ыйытыгы, ду-оскаба быбаарыгы, тэтэрээккэ бэл.	166 эрч.
8	26.09		1	Холбуу этиини ырытыгы.	Этиины ырытар, чинэтэр уруок	ТХХЭ, БХЭ уескуур ньымалара. Этии чаастара.	Холбуу этии чаастарын икки ардыгар ТХС уонна БС булан араарар. Биир уустаах кэпсирилээх судургу этиини уларытан, холбуу этии сатаан онорор.	Дуоска, учебник	Дуоскаба, тэтэрээккэ улэ	168 эрч.
9	30.09		1	ТХХЭ арааба.	Сана тиэмэни барар уруок.	ТХХЭ бэлиэтэ. Арааба: тэн суолта-лаах ТХХЭ, бабылыыр суолталаах ТХХЭ	ТХХЭ араабын быбаарар.	Дуоска, учебник	Дуоскаба улэ 169эрч, сана тиэмэни быб	
10	3.10		2	ТХХЭ арааба. Чинэтэр улэ.	Этиины ырытар, чинэтэр уруок	ТХХЭ арааба: тэн суолталаах, бабы-лыыр суолталаах ТХХЭ	ТХХЭ араабын суолтатынан быбаарар, соруудах быбыгытынан онорор. Араас	Учебник, эбии ма-	Суругунан улэ 170, 172эрч,	171 эрч.

11	7.10						ситим тылы солбуйан, этии ис хобооно хайдах уларыярын быбаарар. Этиини салбаан, бэйэтэ ТХХЭ онорор	тырыйа-ал, быбаары ылаах тылдыт	тылы быбаарар улэ.	
12	10.10		1	Тэн суолталаах ТХХЭ арааба.	Сана тиэмэни барар уруок.	Тэн суолталаах ТХХЭ арааба: тэн кэмнээх, талар суолталаах, утуусубуу суолталаах, утары суолталаах.	Тэн суолталаах ТХХЭ суолтатын сатаан быбаарар.	Дуоска, учебник	Дуоскаба сана тиэмэни быбаары	
13	14.10		1	Тэн суолталаах ТХХЭ арааба. Чинэтэр улэ.	Этиини ырытар, чинэтэр уруок	Тэн суолталаах ХЭ туттуллар ситим тыл, сурук бэлиэтэ.	Тэн суолталаах ХЭ тубаанын, кэпсиир-этин булар. Этии суолтатын, сурук бэли-этин быбаарар. Сорудах быбыытынан онорор.	Учебник, быбаары ылаах тылдыт	Тылынан ыйгыты, суру-гунан улэ 173эрч, тылы быбаарар улэ	174 эрч.
14	17.10		1	Бабылыыр суол-талаах ТХХЭ арааба.	Сана тиэмэни барар уруок.	Бабылыыр суолталаах ТХХЭ арааба: терует суолталаах, тэнниир суолта-лаах, тумуктуур суолталаах.	Бабылыыр суолталаах ТХХЭ суолтатын сатаан быбаарар.	Дуоска, учебник	Дуоскаба сана тиэмэни быбаары	177 эрч.
15	21.10		1	Бабылыыр суол-талаах ТХХЭ арааба. Чинэтэр улэ.	Этиини ырытар, чинэтэр уруок	Бабылыыр суолталаах ХЭ туттуллар ситим тыл, сурук бэлиэтэ.	Бабылыыр суолталаах ХЭ тубаанын, кэпсиирэтин булар. Этии суолтатын, сурук бэлиэтин быбаарар. Сорудах быбыытынан онорор.	Дуоска, учебник, быбаары ылаах тылдыт	Тылынан ыйгыты, суру-гунан улэ 178эрч, тылы быбаарар улэ	
16	24.10		1	Хонтуруолунай диктант.	Суругунан улэ уруога		Тылы сепке суруйар, сурук бэлиэтин сатаан туруорар.	Х/улэ тэтэрээтэ, текст	Суругунан улэ	
II Чизпэр										
17	28.10		1	ТХХЭ стилисти-ката	Сана тиэмэни уерэтэр уруок	ТХХЭ арааба (хатылаабын). ТХХЭ стилистическэй уратыта: утарыта туруоруу, ханыылыгы туту, дьуерэлэ-эн этии. Тэн суолталаах ХЭ-ни уус-уран айымныыга, публицистикаба, наука истиилигэр туттуу.	Тиэкистэн ТХХЭ араабын булар, стили-стическэй суолтатын быбаарар. Тэн су-олталаах ХЭ-ни истиил ирдэбилгэр дьуерэлээн туттар.	Учебник, быбаары ылаах тылдыт	Тылынан улэ 180эрч., суру-гунан улэ 181эрч, тылы быбаарар улэ.	
18	7.11		1	Хатылаабын	Чинэтэр уруок	Барбыты чинэтии, хатылаабын	Айан, онорон керер дьобуру сайын-нары. Септеех холобуру булар, ону сатаан быбаарар.	карточ-канан улэ	Термини быбаары. Суругунан улэ.	
19	11.11		1	БХЭ ейдебулэ, сурун бэлиэлэрэ	Сана тиэмэни барар уруок.	БХЭ ейдебулэ, бэлиэтэ. Тугаах уонна салаа чаас. Салаа чаас ыйгытыта. БХЭ интонацията, сурук бэлиэтэ.	БХЭ-ни араарар ньыманы сатаан тубанар (тугаах уонна салаа чаабын тус тубуунан этии онорон аабан керер). Салаа чааска септеех ыйгыты туруорар.	Дуоска, учебник, перфо-карта	Хатылаабынна «ТХХЭ ара-аба» перфо-карта толоруу. Сана тиэмэни быбаары, дуоскаба 182эрч	
20	14.11		1	БХЭ салаа чаабын арааба	Чинэтэр уруок	БХЭ салаа чаабын арааба: сибилии, толоруу, быбаары, тубаан, кэпси-рэ салаа чаас.	Салаа чааска септеех ыйгыты туруорар, араабын быбаарар, сорудах быбыыты-нан онорор. Этии тугаах чилиэнин бу-лан, араарыллыбыт ойобос чилиэннээх СЭ эбэтэр БХЭ буоларын быбаарар.	Таблица, дуоска, учебник, быбаары ылаах тылдыт	Тылынан ыйгыты. Су-ругунан улэ 183-184эрч, тылы быбаарар улэ.	185 эрч.

21	18.11		1	Тылтан тахсыбыт толкуй	Айар улэ уруога	Сорудаба: тыл, онтон ол тылы кытта ситимнээх толкуй, санаа ситимэ суруллар.	Ааспыты, билиннини уонна кэлэри ана-аран, оҕо бэйэтин эйгэтин, кимин-тугун, туох толкуйдаабын алфавит бэрээдэгинэн сэбэргээн суруйар. Ситимнээх саната сайдар.		Суругунан улэ	
22	21.11		1	Сибилии суолталаах БХЭ-гэ тутуах уонна салаа чаас ситимнэбэр ньымата	Сана тиэмэни барар уруок.	Сибилии суолталаах БХЭ-гэ тутуах уонна салаа чаас ситимнэбэр ньымата: сыбыат туохтуур, болдуур кизп халыыба, туохтуур улубуей формата, аат туохтуур падеба, дьебуел, ситим тыл.	Сибилии суолталаах БХЭ-гэ тутуах уонна салаа чаас ситимнэбэр ньыматын (салаа чаас кэпсириэтэ хайдах бэриллитин) сатаан быбаарар, сурук бэлиэтин сепке туруорар.	Дуоска, учебник	Дуоскаба улэ, 186-187 эрч	188 эрч
23	25.11		1	Сибилии салаа этии арааба	Сана тиэмэ5э кирири уруок.	Сибилии салаа этиилээх БХЭ. Сибилии салаа этии араабын билибиннэри: кэм, миэстэ, тэнниир, буолуу, утарар, болддох, утарар болддох, терует, тумуктуур суолталаах.	Сибилии суолталаах БХЭ салаа чаабын араабын билэр.	Дуоска, учебник, таблица	Тэтэрээккэ таблица толоруу «Сибилии салаа этии арааба»	
24	28.11		1	Кэм, тэнниир, буолуу суолталаах салаа чаастаах БХЭ	Сана тиэмэни барар уруок.	Кэм, тэнниир, буолуу суолталаах салаа чаас ейдебулэ. Ыйытыллара. Кэпсириэтин бэриллитэ, ситимнэбэр ньымата.	Кэм, тэнниир, буолуу суолталаах салаа чаастаах БХЭ тубаанын, кэпсириэтин булар. Ыйыты туруоран, салаа чаас араабын быбаарар. Бэйэтэ айымньыттан маннык этиини булар, бэйэтэ толкуйдаан этии онорор. Сурук бэлиэтин туруорар.	Дуоска, учебник, быбаары ылаах тылдыт	Дуоскаба улэ 189эрч, суругунан тэт-кэ улэ 190эрч, тылы быбаарар улэ	191 эрч.
25	2.12		1	Утарар, болддох, утарар болддох суолталаах салаа чаастаах БХЭ	Сана тиэмэни барар уруок.	Утарар, болддох, утарар болддох суолталаах салаа чаас ейдебулэ. Ыйытыллара. Кэпсириэтин бэриллитэ, ситимнэбэр ньымата.	Утарар, болддох, утарар болддох суолталаах салаа чаастаах БХЭ тубаанын, кэпсириэтин булар. Ыйыты туруоран, салаа чаас араабын быбаарар. Бэйэтэ айымньыттан маннык этиини булар, бэйэтэ толкуйдаан этии онорор. Сурук бэлиэтин туруорар.	Дуоска, учебник, быбаары ылаах тылдыт	Дуоскаба улэ 192эрч, суругунан тэт-кэ улэ 193эрч, тылы быбаарар улэ	194 эрч.
26	5.12		1	Терует, тумуктуур, миэстэ суолталаах салаа чаастаах БХЭ	Сана тиэмэни барар уруок.	Терует, тумуктуур, миэстэ суолталаах салаа чаас ейдебулэ. Ыйытыллара. Сурук бэлиэтэ. Ситимнэбэр ньымата.	Терует, тумуктуур, миэстэ суолталаах салаа чаастаах БХЭ тубаанын, кэпсириэтин булар. Ыйыты туруоран, салаа чаас араабын быбаарар. Бэйэтэ айымньыттан маннык этиини булар, бэйэтэ толкуйдаан этии онорор. Сурук бэлиэтин сепке туруорар.	Дуоска, учебник, быбаары ылаах тылдыт	Дуоскаба улэ 195эрч, суругунан улэ 196эрч 1ч - дуоскаба, 2ч – тэт-кэ, тылы быбаарар улэ	197 эрч.
27	9.12		1	Сибилии салаа этии арааба. Хатылаабын.	Хатылаабын, чинэтэр уруок	Сибилии салаа этиилээх БХЭ. Сибилии салаа этии арааба: кэм, миэстэ, тэнниир, буолуу, утарар, болддох, утарар болддох, терует, тумуктуур суолталаах.	Судургу этиигэ септеех сиригэр араас суолталаах салаа чаабы эбэн, холбуу этии онорон суруйар, сурук бэлиэтин туруорар. ТХХЭ-ни араас салаа чаастаах БХЭ онорор.	Учебник, быбаары ылаах тылдыт	Суругунан тэт-кэ улэ 198-199эрч, тылы быбаарар улэ	200 эрч.
28	12.12		1	Сибилии салаа этии арааба. Хатылаабын.	Хатылаабын, чинэтэр уруок	Сибилии салаа этиилээх БХЭ. Сибилии салаа этии арааба: кэм, миэстэ, тэнниир, буолуу, утарар, болддох, утарар болддох, терует, тумуктуур суолталаах.	Судургу этиилэринэн БХЭ онорон суруйар, этии ис хобооно хайдах уларый-бытын болсойор. Аахпыт айымньы ис хобоонунан БХЭ 5-6 араабын толкуйдуур. Сурук бэлиэтин сепке туруорар	Учебник	Суругунан тэтэрээккэ улэ, 201эрч	202 эрч.
29	16.12		1	«Сибилии салаа чаастаах БХЭ»	Билиини бэрэби-эркэлиир уруок		Сибилии суолталаах БХЭ салаа чаабын араабын билэр, арааран булар.		Перфокартаны толоруу	

30	19.12		1	хонтуруолунай улэ	Суругунан улэ уруога		Тылы сепке суруйар, сурук бэлиэтин сатаан туруорар. СЭ-ни, БХЭ-ни тиекистэн соридах быһытынан булар.	Х/улэ тэтэрээтэ, текст	Суругунан улэ, соридабы толоруу	
31	23.12		1	Албааы кеннерер улэ	Ырытыгы уруок		Диктанна туһарбит сыһатын кеннерен сепке ейдур.	Дуоска, х/у тэтэрээтэ	Учуутал ана-либа, обо тэтэрээтигэр кеннерен усту-ута	
III чииппэр										
32	26.12		2	Тубаан, толоруу, быбаарыы, сиби-лии уонна кэпси-ирэ суолталаах БХЭ	Сана тиэмэни барар уруок	Тубаан, толоруу, быбаарыы, сиби-лии уонна кэпсиирэ БХЭ. БХЭ араа-бын быбаарар ньыма. Манньык ХЭ-гэ сурук бэлиэтэ турар уонна турбат тубэлтэлэрэ.	Тубаан, толоруу, быбаарыы, сибилии уонна кэпсиирэ суолталаах БХЭ араабын ыйытыгы туруоран быбаарар, тутаах уонна салаа чаас ситимнэбэр ньыматын ыйар, сурук бэлиэтин быбаарар, бэйэтэ туруорар.	Дуоска, учебник	Дуоскаба быбаарыы, таблица толоруу, суругунан улэ 203эрч	
33	9.01			Тубаан, толоруу, быбаарыы, сиби-лии уонна кэпси-ирэ суолталаах БХЭ	Хатылаабын чинэтэр уруок	Тубаан, толоруу, быбаарыы, сиби-лии уонна кэпсиирэ БХЭ.	Тубаан, толоруу, быбаарыы, сибилии уонна кэпсиирэ суолталаах БХЭ араабын ыйытыгы туруоран быбаарар, айымньыт-тан, тиекистэн булан устар, бэйэтэ тол-куйдаан суруйар.	Кабинет уус-уран кинигэл-эрэ	Кинигэни, тиекиби кытта улэ	204 эрч б) сори-даба
34	13.01		2	Уустук тутуллаах холбуу этии	Сана тиэмэни барар уруок	Уустук тутуллаах ХЭ ейдебулэ. Уустук тутуллаах ХЭ чаастарын ситимнэбэр ньымата: угум-ситим бабылатан, биир уустаах чилиэн курдук кэкэлэбэ. Уустук тутуллаах ХЭ-гэ сурук бэлиэтэ.	Тиекистэн уустук тутуллаах ХЭ-ни грамматическай олобор тирэбирэн сата-ан булар. Сурук бэлиэтин быбаарар, бэйэтэ туруорар.	Дуоска, учебник	Дуоскаба сана тиэмэни быбаарыы, суругунан улэ 205эрч.	205 эрч. эбии соридаба
35	16.01			Уустук тутуллаах холбуу этии	Хатылаабын, чинэтэр уруок	Уустук тутуллаах ХЭ.	Уустук тутуллаах ХЭ-ни онорор, сурук бэлиэтин туруорар. Уустук тутуллаах ХЭ грамматическай олобор тирэбирэн, схематын (тутулун) онорор.	Учебник, карточка	Суругунан улэ 206эрч., кар-точканан улэ	
36	20.01		1	Уран тыл ум-сулбана	ТСУ – тылы сайыннараар уру-ок	Кубулуйбат эпитет, уус-уран тэн-нэбил ейдебуллэрэ.	Соридах быһытынан холобурдары булар.	«Саха бэргэн тыла-ебе», а/у тэтэрээтэ	Суругунан улэ	Уус-уран ай-тан хо-лобуру бул
37	23.01		2	БХЭ стилистика-та	Сана тиэмэни уерэтэр уруок	БХЭ арааба (хатылаабын). БХЭ стилистическай уратыта. БХЭ-ни уус-уран, публицистика, дыала, наука истиилигэр туттуу.	Тиекистэн БХЭ араабын булар, стили-стическай суолтатын быбаарар. БХЭ араабын истиил ирдэбилигэр дыуерэлээн туттар.	Учебник	Тылынан улэ 207-208эрч, тиэмэни быбаарыы	
38	27.01			БХЭ стилистика-та	Хатылыыр чинэтэр уруок	БХЭ стилистическай уратыта. БХЭ-ни публицистика истиилигэр туттуу.	Тиекистэн, хабыаттан БХЭ араабын булар, стилистическай суолтатын быбаарар.	Учебник, хабыат	Тылынан улэ 209-211эрч, тиекиби кытта улэ.	
39	30.02		1	ТХХЭ. Хатыла-абын.	Хатылаабын уруок	ТХХЭ арааба.	ТХХЭ араабыгар холобур толкуйдуур. ТХХЭ-ни схеманан ырытар.	Учебник, сомо5о домох тылдыта	Суругунан улэ 213-214эрч	215 эрч.
40	3.02		1	ТХХЭ стилисти-	Хатылаабын	ТХХЭ стилистическай уратыта.	ТХХЭ араабын ыйар, ханна туттарга	Учебник	Тылынан улэ	219 эрч.

				ката. Хатылаа-абын.	уруок		дьуерэтин билэр, этиини табыла суох туттар тубэлтэни болбойор		216-218эрч	ейтен суруй
41	6.02		1	БХЭ. Хатылаа-абын.	Хатылаабын уруок	БХЭ арааба.	БХЭ араабын ыйытыгы туруоран, быһаарар. Сурук бэлиэтин сепке туруорар.	Учебник, таблица	Суругунан улэ 220эрч. Тылынан 221эрч.	
42	10.02		1	БХЭ стилистика-та. Хатылаабын.	Хатылаабын уруок	БХЭ стилистическэй уратыта.	Этии ситимин уларытан, атын суолталаах этии онорор, атын суолта тобо уескуурун быһаарар. Сурук бэлиэтин сепке туруорар.	Учебник	Тылынан улэ 222эрч. Суругунан улэ 223эрч	224 эрч. талан толоруу
43	13.02		1	«Холбуу этии хонуута»	Оонньуу-уруок. Тумуктуур уруок. ИТ туттар (мультимедийнай) уруок	Холбуу этии арааба	Холбуу этии араабын соруудах быһыытынан булар, бэйэтэ толкуйдуур, хамаанданан, биирдиилээн соруудабы толорор.	ПК, презентацияҕа слайдалар	Хамаанданан курэхтэбии	
44	17.02		1	Аахпыттан кылгатын суруйуу	Суругунан улэ уруога	Аахпыттан суруйуу бэрээдэгэ	Истибитин кылгатын, саабылаан текст тылын-ебун туттан суруйар. Тылы таба суруйар. Сурук бэлиэтин сепке туруорар	Х/у тэтэрээтэ, тизкис	Суругунан улэ	
ТИЭКИС СИНТАКСИНА										
45	20.02		1	Тизкис ейдебулэ, бэлиэтэ	Лекция-уруок. Сана тизмэни барар уруок.	Тизкис синтаксина. Тизкис ейдебулэ, сурун бэлиэтэ. Тизкис итэбэбэ. Тизкис аата, тизмэтэ, сурун санаата. Эпиграф ейдебулэ.	Уруокка барбыты тизкини ырытыыга туттарга бэлэм буолар.	Дуоска, учебник	Бэлиэтэниил-ээх конспект	
46	24.02		1	«Саха сыспай сизллээбэ» тизкини ырытыы	Тизкини ырытыы уруок. Барбыты чинэтии.	Тизкис аата, тизмэтэ, сурун санаата. Эпиграф.	Тизкис тизмэтэ тебэ толору арыллыбытын сыаналыыр. Тизкис аата тугу кердерун, сурун санаата тугун быһаарар. Тизкискэ эпиграф толкуйдуур.	Учебник, сылгы урубууа, хартыына	Тылынан уонна суругунан ырытыы.	Паараласпыт тыллары бул
47	27.02		1	Тизкискэ этии ситимэ. Этии ситимин керунэ.	Лекция-уруок. Сана тизмэни барар уруок.	Тизкискэ этии ситимин керунэ: су-буруччу ситим, кэккэлэбэ ситим.	Тизкискэ этии ситимин керунун арааран керер. Схеманан сирдэтэн, бэйэтэ этии толкуйдуур. Уруокка барбыты тизкини ырытыыга туттарга бэлэм буолар.	Дуоска, учебник	Дуоскаҕа сана тизмэни быһаарыы, тэтэрээккэ бэлиэтэниии	
48	3.03		1	Тизкискэ этии ситимэ. Этиини ситимниир ньыма арааба.	Сана тизмэни барар уруок. ИТ туттар (мультимедийнай) уруок.	Этиини ситимниир ньыма арааба: лексическэй, морфологическай, синтаксическай. Лексическэй ситим: хатыланар тыл, биир олохтоох тыл, синоним, антоним. Морфологическай ситим: сирэй уонна ыйар солбуйар аат, миэстэ, кэм сыһыата, ситим тыл арааба, эбиискэ, туохтууру биир кэмнэ туттуу. Синтаксическай ситим: биир тутуллаах этии, тыл бэрээдэгэ, кыбытык тыл арааба.	Тизкискэ этиини ситимниир ньыма араабын арааран керер. Уруокка барбыты тизкини ырытыыга туттарга бэлэм буолар.	ПК, презентацияҕа слайдалар	Бэлиэтэниил-ээх конспект	
49	6.03		1	«Балык тимир-бит», «Мин эбэм...» тизкисэри ырытыы	Тизкини ырытыы уруок. Барбыты чинэтии.	Тизкискэ этии ситимин арааба.	Тизкискэ этии ситимин арааран керер, араабын ыйар. Этии ситимин итэбэбин: ситмэ суох этиини, ньымата дьадаһытын, истиил ирдэбилин кэбэрин –	Дуоска, учебник, быһаарыылаах	Тылынан уонна суругунан ырытыы. 226 эрч. Тылы	227 эрч. «Уруокка» диэн тизмэбэ

							булан керер, ырытар.	тылдыт	быаарар улэ.	тиэкис толкуй-даа
50	10.03		1	Хонтуруолунай улэ	Суругунан улэ уруога		Тылы сепке суруйар, сурук бэлиэтин сатаан туруорар.	Х/улэ тэт, текст	Суругунан улэ	
51	13.03		1	Ал5абы кеннерер улэ	Ырыты уруок		Диктанна туьэрбит сыыбатын кеннерен сепке ейдуур.	Дуоска, х/у тэтэрээтэ	Учуутал ана-либа, о5о тэтэрээтигэр кеннерен усту-ута	
IV чииппэр										
52	17.03		1	Тиэкис чааба. Абзац.	Лекция-уруок. Сана тиэмэни барар уруок.	Тиэкис ус чааба: кириитэ, сурун чааба, тумугэ. Тиэмэ уонна кэрчик тиэмэ. Абзац. Абзац тутула: абзацтаах этии, ортоку чааба, бутэбик этии. Абзац пропорцията (кээмэйэ). Тиэкис пропорцията (кээмэйэ). Тиэкис тутулун итэ5эбэ: ус чааба чуолкайа суох, кэрчик тиэмэ сатаан араарыллыбат, пропорцията кэбиллэр, абзац кыайан араарыллыбат.	Уруокка барбыты тиэкиби ырытыыга туттарга бэлэм буолар.	Дуоска, учебник, кылгас ти-экистээх карточка-лар	Бэлиэтэниил-ээх конспект. Карточканан улэ – тиэкис итэ5эбин бу-луу.	
53	20.03		1	«Хомус арааба» тиэкиби ырытыы	Тиэкиби ыры-ты уруок. Си-тимнээх сананы сайыннараар уру-ок.	Тиэкис чааба. Абзац.	Тиэкис чаабын булан быаарар, итэ5эбин ыйар. Кэрчик тиэмэ тебе сепке араарыллыбытын сыаналыр. Абзабы сепке онорорго, пропорциятын тутуу-ба-га уерэнэр.	Учебник	Тиэкиби аа5ыы, ыры-тыны бил-сиби, бэйэ санаата	Тылы быаара р улэ
54	3.04		1	Тиэкис былаана	Лекция-уруок. Сана тиэмэни барар уруок.	Тиэкис былаана. Судургу уонна уустук былаан. Былааны суруйуу ирдэбилэ (этии арааба, биир ти-птээх буолара). Рубрикация. Былаан итэ5эбэ: тиэкис рубрикация-та чуолкайа суох, былаана уонна ис хо5ооно сеп тубэспэт (былаантан туоруур), былаан араас тутуллаах этиинэн суруллубут.	Уруокка барбыты тиэкиби ырытыыга туттарга бэлэм буолар.	Дуоска, учебник, кылгас ти-экистээх карточка-лар	Бэлиэтэниил-ээх конспект. 228эрч. Кар-точканан улэ – тиэкис итэ5эбин бу-луу.	
55	7.04		1	«Кыыл Уола – Сергей Зверев» тиэкиби кытта улэ	Тиэкиби ыры-ты уруок. Си-тимнээх сананы сайыннараар уру-ок.	Тиэкис былаана	Тиэкис ис хо5оонун уонна былаанын тэннээн керен, сеп тубэспэт миэстэтин ыйан кеннерер. Былаан этиитин чочуйар. Кэрчик тиэмэ5э аата буларга эрчиллэр. Судургу былаантан уустук былааны онорорго уерэнэр.	Учебник	Тиэкиби аа5ыы, былаан оноруу. Была-аны тутууан кылгас ис хо5оонун кэп-сээбин.	231 эрч.
56	10.04		1	Аахпыттан то-лору суруйуу	Суругунан улэ уруога	Тиэкис былаанын оноруу	Тиэкис былаанын бэйэтэ онорон, онон сирдэтэн тиэкиби толору суруйар. Тылы таба суруйар. Сурук бэлиэтин сепке ту-руорар.	Х/у тэтэрээтэ, тиэкис	Суругунан улэ	
57	14.04		1	Тиэкис сибилиир	Сана тиэмэни	Тиэкис сибилиир ньыматын керунэ:	Сэбэргиир, ойуулуур, тойоннуур ти-	Дуоска,	Карточканан	

				ньымата	барар уруок. Ситимнээх сана- ны сайыннарап уруок.	сэбэргээбин (туох буолбутуй?), ойуулаабын (хайдаый? хайдах этэй?), тойоннообун (тобо?). Тизкис тиибэ, аата.	экиби араарар, аатын кытта тэннээн ке- рер. Бэриллит араас аатынан хайдах тизкис буолуобун сабадалыыр. Биир тизкискэ сэбэргиир, ойуулуур, тойон- нуур кэрчиктэри булан керер.	учебник, ти- экистээх карточка- лар	улэ	
58	17.04		1	Сэбэргээбин	Сана тизмэни барар уруок.	Сэбэргиир тизкис сурун ирдэбилэ (утумнаан кэпсээбин). Этиини си- тимниир ньымата (субуруччу си- тим). Сахалы сэбэргиир ньыма уратыта (иккис этиигэ тубааны кету- туу, туохтуур кэмин атын суолтаба туттуу, ситимниир ньыма арааба). Судургу, уус-уран сэбэргээбин. Сэбэргиир тизкис жанра: кэпсээн, очерк, ыстатыйа, реферат, ахтыы, хроника, репортаж, интервью, билл- эри о.д.а. Жанр уратыта, истиилэ, тыла-ебе.	Сэбэргиир тизкис жанрын быбаарар. Ис хобооно хайдах арылларын, тутулун, истиилин, тылын-ебун сыаналыыр. 2-3 талбыт жанрынан суруйарга эрчиллэр.	Дуоска, учебник, быбаары ылаах тылдыт	Дуоскаттан конспект. Тизкиби ыры- тыы 232- 233эрч, тылы быбаарар улэ	234 эрч.
59	21.04		1	Сэбэргиир ти- экиби суруйуу	Ситимнээх сана- ны сайыннарап уруок.	Сэбэргиир тизкис жанра: ыстатыйа, ахтыы, хроника, репортаж, интер- вью, биллэри.	Талбыт жанрыгар суруйан эрчиллэр	Хабыат- тар	Суругунан улэ	
60	24.04		2	Ойуулаабын	Сана тизмэни барар уруок.	Ойуулуур тизкис сурун ирдэбилэ (ураты бэлиэни булан арийыы, ойуулаабын утума). Этиини ситим- ниир ньымата (кэпкэлэбэ ситим). Тыла-ебе. Судургу уонна уус-уран ойуулаабын. Уус-уран сибилиир ньыма арааба: ханыылаан этии, дорбоон дьуерэлэбиитэ, паараласпыт тыл, хобуласпыт тыл о.д.а. Ойуулуур тизкис арааба: предмети, дьиэ ибин, айылба кестуугун, хам- сыыр-харамайы, киби тас дьуьунун, ис туругун ойуулаабын.	Ойуулуур тизкис жанрын быбаарар. Ис хобоонун, истиилин, уус-уран сибилиир ньыматын, тылын-ебун сатаан сыана- лыыр. Итэбэбин булан кеннерер. 2-3 талбыт керунун суруйарга эрчиллэр.	Дуоска, учебник	Дуоскаттан конспект. Ти- экиби ырытыы 235эрч.	235 эрч. эбии сорудаба тылы быбаара р улэ
61	28.04			Предмети ойуулаабын	Ситимнээх сана- ны сайыннарап уруок. Айар улэ уруога	Предмети керен олорон ойуулаабын.	Предмети керен олорон, ураты бэлиэтин булан арийар. Уус-уран сибилиир ньыма араабын туттан хоьуйар.	А/улэ тэтэрээтэ, предмет	Суругунан улэ.	236-237 эрч. аабан кэлии
62	5.05		1	Айылба кестуу- тун, хамсыыр- харамайы, кибини ойуула- абын	Ситимнээх сана- ны сайыннарап уруок. Айар улэ уруога	Хартынанан керен олорон ойуула- абын.	Талбыт хартынанатын керен олорон, ойуулаабын тизкиби суруйар. Уус-уран сибилиир ньыма араабын туттан хоьуйар.	А/улэ тэтэрээтэ, 3 хартыына	Суругунан улэ.	
63	8.05		1	Тойоннообун	Сана тизмэни барар уруок.	Тойоннообун сыала-соруга. Тойон- нуур тизкис тутула: тезис, дакааста- был (аргумент), тумук. Кылгатын тойоннообун. Тезис ирдэбилэ: ейдеммет, меккуердээх боппууос,	Уруокка барбыты тизкиби ырытыыга туттарга бэлэм буолар.	Дуоска, учебник	Дуоскаттан конспект.	

						кылгас чуолкай тутуллаах. Дакааста-был керунэ: элбэх холобурунан итэҕэтии, утары холобурунан итэҕэтии (доказательство от противного), холобуртан тумуккэ аҕалыы (индукция), тумугу холобурунан бигэргэтии (дедукция) Тумук ирдэбилэ: тезиби кытта сибээһэ, кылгаба, тыла-еҕе чуолкайа Тойоннообун тизкис ситимниир ньымата: субуруччу ситим, ситим тыл арааба (онон, ол аата, ол иҕин, оччоҕо, инньэ гынан о.д.а.), кыбытык тыл (ба-стакынан, иккибинэн..., биллэн турар, атыннык эттэххэ о.д.а.)				
64	12.05		1	Тойоннообун тизкиби ырытыы	Тизкиби ырытыы уруок. Ситимнээх сананы сайыннарар уруок.	Тойоннообун тизкис тутула.	Тойоннообун тизкис тутулун, истиилин, ситимниир ньыматын, тылын-еҕун ырытар. Ис хобоонун, тезибэ себун, дакаастабыла сонунун, тумугэ теҕе табыллыбытын сыаналыыр. Ситимниир ньыма араабын сепке туттарга эрчиллэр. Бэйэтигэр чугас тиэмэни тойонноон суруйар.	Учебник, быһаары ылаах тылдыт	Тизкиби ырытыы 239эрч «Нуучча тыла» тизкис. Тылы быһаарар улэ.	240эрч. талан тойоннообун тизкистэ суруйун
65	15.05		1	Тизкис синтаксиба. Хатылаабын.	Тизкиби ырытыы уруок. Хатылаабын чинэтэр уруок.	«Тизкис синтаксиба» диэн салааба уерэппит тизкис туһунан билии.	Тизкис тиэмэтин, сурун санаатын этэр. Аата тугу кердерерун быһаарар. Атын аат толкуйдуур. Септеех эпиграф булар. Этии ситимнэбэр ньыматын булар. Тизкис тутулун, чаастарын быһаарар, судургу былаан онорор. Тизкистэн ойуулаабын, тойоннообун кэрчигин булар.	«Алмаас аптаах сыдыааһа» тизкис	Тылынан ырытыы, суругунан былаан оноруу.	
66	19.05		1	«Оскуолатаабы сылларым» тизкис суруйуу.	Суругунан улэ уруога. Барбыты чинэтии уруок.	«Тизкис синтаксиба» диэн салааба уерэппит тизкис туһунан билии.	Тизкис ирдэбилин барытын тутубан тизкис суруйар. Былаан онорор.	Х/улэ тэтэрээтэ	Суругунан улэ.	
67	22.05		1	Саха тылыгар сурук бэлиэтэ	Оонньуу-уруок.	Сурук бэлиэлэрин сепке туруоруу быраабылата.	Оонньуу ненуе сурук бэлиэтин сепке туруорар уеруйэби ылыы.	ПК, презент, атрибуттар	Сурук бэлиэлэрэ - оонньуу геройдара	
68	26.05		1	Хонтуруолунай диктант	Суругунан улэ уруога		Тылы сепке суруйар, сурук бэлиэтин сатаан туруорар.	Х/улэ тэт, текст	Суругунан улэ	